

*Галушка М.**

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ОХОРОНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ГАЛУЗЬ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вступ. Проблема охорони культурних цінностей, що існує так давно, як сама культура, переймала як античних мислителів, так і теоретиків сучасного міжнародного права [1, с.136; 3, с.26, 48]. Але останнім часом відбулися дві суттєві зміни. По-перше, у період цивілізаційних перетворень культура набуває істотно нового значення для суспільства як безцінне джерело інформації. По-друге, глобалізаційні процеси, що охопили майже всі сфери сучасного життя призвели до інтенсифікації міжнародних відносин, не в останню чергу таких, що торкаються культурних цінностей. [1, с.136]. Всесвітня культурна спадщина виступає в ролі об'єкта міждержавних відносин, спрямованих на охорону, збереження, використання, дослідження культурної спадщини в цілому, її популяризації, а також в межах співробітництва в боротьбі з міжнародною злочинністю. При цьому нормативно-правова база виявляється неспроможною врегульовувати широкий спектр відносин, що складаються між державами, міжнародними організаціями та індивідами, а також нездатною вирішити низку гострих проблем, що виникають в даній сфері. Ці проблеми можна умовно поділити на три групи:

1) Проблеми охорони всесвітньої культурної спадщини від природних та антропогенних загроз (від руйнівних війн до природних катаклізмів), у тому числі і нематеріальної культурної спадщини корінних народів, яку мов маленьку рибину поглинають щелепи глобалізаційного левіафана.

2) Майнові спори щодо реституції культурних цінностей, особливо рухомих, що виникають як на вищому рівні між державами (нещодавні високопрофільні справи щодо викрадення предметів культури під час Голокосту німецькими владними органами та військовими, а також повернення коштовностей і об'єктів мистецтва у володіння аристократичним сім'ям, які були змушені покинути Росію в 1917 р., справа Байелер пр. Італії про обсяг приватної власності на предмети античності та ін.)

3) Боротьба з міжнародною злочинністю, що посягає на всесвітню культурну спадщину: крадіжка, контрабанда, незаконне вивезення предметів культури за кордон, нелегальна екскавація – так звана чорна археологія, яка на сьогодні обирає безпрецедентних обсягів у Китаї, Перу та країнах Середземного моря.

Необхідно відзначити, що ефективне вирішення даних проблем можливе лише за умови, що воно буде спиратись на чинні норми як міжнародного, так і національного права, які передбачають механізми регулювання найбільш дискусійних аспектів міжнародних культурних відносин, відповідальність за порушення загальнообов'язкових норм, і що саме головне – закріплюють на законодавчому рівні фундаментальні принципи даної галузі, які приймають до уваги особливий статус об'єктів культури.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

Наука міжнародного права надає найбільш загальне визначення МП ОКЦ як галузь МП, принципи, норми якої регулюють відносини суб'єктів (насамперед держав і спеціальних міжнародних організацій) у сфері охорони, збереження, використання, дослідження культурної спадщини в цілому, відновлення історичного середовища та спрямовані на задоволення культурних прав людини [2, с.24-25].

Під егідою ЮНЕСКО у сфері охорони культур, цінностей укладені й набули чинності 4 універсальні акти (Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 та Протокол до неї, Конвенція про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, 1970 і Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972). Конвенціями ЮНЕСКО введено в юридичний обіг поняття «культурна спадщина людства», з 2003 р. також «нематеріальна спадщина людства» [4].

Висновки:

1) Міжнародне право охорони культурних цінностей (МП ОКЦ) можна виокремити як самостійну галузь сучасного міжнародного права, що знаходиться у стані активного формування. Підставами для такого твердження є наявність специфічного об'єкта регулювання – культурної спадщини людства, специфічних інститутів, принципів галузі, а також наявності нормативної бази, хоча у ній і переважають диспозитивні норми та норми «м'якого права».

2) Виокремлення МП ОКЦ як самостійної галузі МП має практичне значення. Саме специфічність об'єкту даної галузі – культурної спадщини людства – вимагає розробки особливих правових режимів в межах окремої галузі МП. Сприяння розвитку МП ОКЦ є одним із основних засобів вирішення тих гострих проблем, які постали перед людством в останні десятиліття, таких як масове знищення археологічних пам'яток, зникнення нематеріальної спадщини людства, неконтрольоване зростання міжнародної злочинності, пов'язаної з об'єктами культури.

3) Нині в галузі МП ОКЦ переважають норми «м'якого права», що не відповідає викликам часу і неспроможне забезпечити належне регулювання міжнародних культурних відносин, а також відносин, в яких об'єктом виступає культурна спадщина людства. Розробка імперативних норм МП ОКЦ, які б зобов'язували держав забезпечувати охорону, збереження, використання, дослідження, популяризацію культурної спадщини в цілому, має супроводжуватись розбудовою національного законодавства стосовно впровадження норм МП в даній сфері. Саме на національному рівні необхідно передбачити адміністративну та кримінальну відповідальність за недотримання норм МП ОКЦ.

4) Виокремлення МК ОКЦ як самостійної галузі МП не означає його герметизацію. МК ОКЦ нерозривно пов'язано з такими галузями МП, як міжнародне кримінальне право, міжнародне гуманітарне право, право міжнародних організацій. Здобутки цих усталених галузей можуть бути використані для вирішення специфічних завдань, покладених на МК ОКЦ. Боротьба з міжнародною злочинністю у сфері культури залишається явищем відносно недослідженим, оскільки загальна наука міжнародного кримінального права не завжди бере до уваги специфічності культурної спадщини людства як об'єкту МП відносин. Практична необхідність подальшого дослідження її чинників, суб'єктів, методів вбачається в необхідності розробки дієвих методів боротьби з цим ганебним і небезпечним для всього людства явищем, що неможливе без наявності достовірної і диверсифікованої інформації.

Література:

1. Акуленко В.І., Мельничук О.І. Міжнародне право охорони культурної спадщини. – К., 2007.
2. Богуславський М.М. Международная охрана культурных ценностей. – М.: Международные отношения, 1979.
3. Баскин Ю.Я., Фельдман Д.И. История международного права. – М.: Международные отношения, 1990. – С. 23, 48.
4. Максимов В.В. Правова охорона культурних цінностей у конвенціях ЮНЕСКО: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. – К., 1997.